በእንግሊዞች የተመራው የመቅደላው ዝርፊያ በኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን ላይ

በፍቅር ለይኩን፡፡ [fikirbefikir@gmail.com]

«በጣም ከሚያስገርመውና ከሚያሳዝነው ነገር ሁሉ በመቅደላ በንጉሡ በአፄ ቴዎድሮስ ታስረው ከነበሩት እንግሊዛውያን እስረኞች መካከል አንዱ ከስድስት ወር በፊት ተቀብረው ከነበሩት ከአቡነ ሰላማ [በወቅቱ የኢትዮጵያ ውስጥ የነበሩ የነበሩ ግብጻዊ ሊቀ ጳጳስ] መቃብር ዘንድ በመሄድ መቃብራቸውን ቆፍሮ፣ አስከሬናቸውን ጎትተው በማውጣት ብዙ ሺ ዶላር ሊያወጣ የሚችል ከአልማዝ የተሰራ መስቀላቸውን ከአንገታቸው ላይ መንጭቆ መውሰዱ የቱን ያህል የተረገመ ሰይጣን እንደነበረ የሚያሳይ ነው፡፡

[ሄነሪ ስታሊን የአሜሪካው የኒዮርክ ታይምስ ሪፖርተር -እ.ኤ.አ 1868 ዓ.ም]

ወንድማችን ዲ/ን ዳንኤል ክብረት በቅርቡ ለአንባቢያን ያቀረበውን ራእይ ዮሐንስ፡- የዓለም መጨረሻ መጽሐፉን ለመጻፍ በኢትዮጵያ ከሚገኙ አብያተ ክርስቲያናት፣ ቅዱሳን መካናት እና ገዳማት ጀምሮ እስከ አፍሪካ አውሮፓና መካከለኛው ምስራቅ የሚገኙ ጥንታውያን ገዳማትን ዞሯል፣ አስሷል፡፡ በሀገራችን ውስጥ ከሚገኙ ቤተ መዘክሮች፣ ቤተ መጻሕፍቶችና ዩኒቨርስቲዎች አንስቶ በአፍሪካ፣ በአሜሪካና በአውሮጳ በሚገኙ ቤተ መጻሕፍቶች፣ ቤተ መዘክሮችና የምርምር ማእከሎች ተዟዝሮ ሰፊ የሆነ ጥናት ለማድረግ ሞክሯል፡፡

በተለይም ደግሞ በመቅደላው ወረራ ወቅት በርካታ ቅርሶቻችንና የጥንት የብራና መጻሕፍቶቻችን ተዘርፈው ባሉበት በብሪትሽ ሙዚየምና ቤተ መጻሕፍቶች ሳይቀር ሥራውን በሚያደንቁና ወዳጆቹና የቤተ ክርስቲያን ልጆች ድጋፍ ራእይ ዮሐንስ መጽሐፉን በቂና የተሟላ ሊባል በሚችል መረጃ የተደገፈ እንዲሆን የበኩሉን ያላሰለሰ ጥረት አድረጓል፡፡ ለዚህ መጽሐፍም ብዙ እንደለፋ በመጽሐፉ ውስጥ ያካተታቸው መረጃዎች፣ ምስሎችና ዕድሜ ጠገብ የሆኑ ማጣቀሻ መጻሕፍቶች ጥሩ ማሳያዎች ናቸው፡፡

ለዛሬው ለዚህ መጣጥፌ መነሻ የሆነኝ ወንድማችን ዲ/ን ዳንኤል በዚሁ መጽሐፉ ገጽ 18 ላይ የጠቀሰው ቁጭትን የሚያጭር ታሪካዊ ማስረጃ ነው፡-

እቴጌ ምንትዋብ ራእይ መጽሐፍን አስጽፈው ለጎንደር ደረስጌ ማርያም ቤተ ክርስቲያን ለእራሳቸውና ለልጃቸው ለኢያሱ መታሰቢያ ይሆን ዘንድ መስጠታቸውንና ይህም መጽሐፍ በመቅደላው ወረራ ጊዜ

www.danielkibret.com

እንግሊዞች ዘርፈው ወስደው አሁንም ድረስ በብሪትሽ ቤተ መጻሕፍት በMS Or. 533 ተመዝግቦ እንደሚገኝ ለአንባቢያን መረጃውን አካፍሏል፡፡ ይህንን ትውልድን ሁሉ የሚያስቆጭና እስከ መቼ ድረስ ቅርሶቻችን በባእድ ምድር የሌሎች ጌጥና መጠቀሚያ ሆነው ይዘልቃሉ የሚያስብል ስሜትን በሚያጭር አኳኃን ዳንኤል የቤተ ክርስቲያኒቱን ልጆችና ሀገሩን፣ ቅርሱን ታሪኩን የሚወድና በዚህም ቅርሱና ታሪኩ ለሚኮራ ኢትዮጵያዊ ሁሉ የቁጭት ስሜትን የሚያጭር መልእክትን እግረ መንገዱን ያስተላለፈ ይመስለኛል፡፡

ገዛኸኝ ፀ. የተባሉ ሰው ይህ መጽሐፍ በተመረቀ ሰሞን በአዲስ አድማስ ጋዜጣ ላይ «ራእይ ዮሐንስ ለበይነ ዲሲፕሊናዊ ንባብ የሚያተጋ መጽሐፍ» በሚል በዲ/ን ዳንኤል ክብረት መጽሐፍ ላይ ባቀረቡት አጭር ዳሰሳ ላይ እንደገለጹት፡- *«...የቻልክ ኢትዮጵያዊ በዚህ መዝገብ ቁጥር የተገለጸ ሀብትህ እንግሊዝ ሀገር አለና ለማስመለስ የቻልከውን ሁሉ አድርግ ማለቱን ለመጠየቅ ደግሞ፣ የክርስትና ሃይማኖት ተከታይ መሆን ግድ ሳይል ኢትዮጵያዊነት ብቻ በቂ ይመስለኛል፡፡»* በማለት ቁጭትና እልህ የተቀላቀለበት የሚመስል ስሜታቸውንና አስታያየታቸውን አጋርተውናል፡፡

በአውሮፓ በተለይም ደግሞ በብሪትሽ ሙዚየም፣ በተለያዩ ቤተ መጻሕፍቶች፣ ትልልቅ ዩኒቨርስቲዎችና የምርምር ማእከሎች የሚገኙ ቅርሶቻችንና የቤተ ክርስቲያናችን ጥንታዊ የብራና መጻሕፍቶች ወደ አውሮፓና አሜሪካ እንዲሻገሩ ምክንያት ከሆኑት መካከል የመቅደላው ጦርነት አንዱ እንደ ነበር የሚመሰክሩ በርካታ የታሪክ ማስረጃዎችና ሰነዶች አሉ፡፡ *«የቴዎድሮስ አሟሟትና የመቅደላው ዘረፋ»* በሚል በአዲስ አበባ ዩኒቨርስቲ የኢትዮጵያ ጥናትና ምርምር ተቋም ባሳተመው የጥናት መጽሐፍ ግርማ ኪዳኔ የተባሉ ምሁር ባቀረቡት ጥናታዊ ጹሑፋቸው ላይ በወቅቱ የጦርነቱን ሁኔታና የእንግሊዞቹን ዝርፊያ በማስታወሻው ላይ ያሰፈረው የኒው ዮርክ ታይምስ ሪፖርተር የሆነው ሄነሪ ስታሊንን ጠቅሰው የወቅቱን ዝርፊያና ውድመት እንዲህ ገልጸውታል፡-

> አፄ ቴዎድሮስ እራሳቸውን ባጠፉበት ወቅት የተኩስ ድምጽ በሰሙበት አካባቢ ሁለት የአይሪሽ ዜግነት ያላቸው ወታደሮች የተኩስ ድምጽ ወደሰሙበት አቅጣጫ እየተሯሯጡ በመምጣት *በሕይወትና በሞት መካከል ከነበሩት ከአጼ ቴዎድሮስ ላይ ሸጉጣቸውን፣ የጣታቸውን የወርቅ ቀለበትና የአንገታቸውን መስቀል መውሰዳቸውንና እነዚህ ወታደሮችም እኚህ በጀርባቸው የተንጋለሉት ሰው አፄ ቴዎድሮስ መሆናቸውን በጭራሽ እንዳላወቁ በመግለጽ እነዚህ ወታደሮች በአጠገባቸው የተጋደሙት ሰው አጼ ቴዎድሮስ መሆናቸውን ያወቁት ሸጉጣቸውን እያገላበጡ በማድነቅ ሲመለከቱ በጎን በኩል ከብር ተቀርጾ የተለበደውን ጹሑፍ ካነበቡ በኋላ ነበር፡፡ ጹሑፉም እንዲህ የሚል ነበር፡- እንደ ሌ አ 1854 ለአሸከሬ ለፕላውደን የአቢሲኒያው ንጉሥ ቴዎድሮስ ላደረጉለት ቅንነት*

www.danielkibret.com

የተምላበት ደግነት ያለኝን አድናቆት ለመግለጽ ከታላቋ ብሪታንያና አየርላንድ ንግሥት ቪክቶሪያ የተላከ ስጦታ፡፡

የአጼ ቴዎድሮስ መሞት ከተሰማ በኋላ የእንግሊዝ ወታደሮች በቀጥታ የተሰማሩት ወደ ዝርፊያና ነበር፡፡ ይህ ደግሞ በወቅቱ በጣም የተለመደ ነበር ይላሉ በትውልድ እንግሊዛዊ የሆኑትና ለረጅም ዓመታት በኢትዮጵያ ውስጥ የኖሩትና እርሳቸው፣ ባለቤታቸው እውቁ የታሪክ ምሁር ፕ/ር ሪቻርድ ፓንክረስትና ቤተሰቦቻቸው ጭምር የኢትዮጵያ ታላቅ ባለውለታ የሆኑትና በኢትዮጵያ ታሪክና ባህል ላይ የተለያዩ የጥናት ወረቀቶችን ያቀረቡት ሪታ ፓንክረስት፡-

«The Capture of Maqdala was followed by an evening of looting in the best tradition of the British army at that time » እኚሁ እንግሊዛዊ ምሁር ***The Maqdala Library of Tewodros*** በሚል ባቀረቡት አንድ ጥናታዊ ጹሑፋቸው ላይ እንደገለጹትም ከ350 በላይ የሚሆኑ የብራና መጻሕፍቶች የኢትዮጵያን ጥንታዊ ታሪክና ክርስትና ሃይማኖቷን በሳይንሳዊ መንገድ ለማጥናት በሚል ወደ አውሮፓ መውሰዳቸውን ጠቅሰው ከእነዚህም መጻሕፍት ውስጥ እጅግ የተዋቡና በልዩ ሁናቴ የተጠረዙ የብራና መጻሕፍቶችን ለንግሥት ቪክቶሪያ በስጦታ መልክ ተሰጥቷቸው ዊንድሶር ካስል በተባለ በንግሥቲቱ ልዩ ቤተ መጻሕፍት በክብር እንደተቀመጠና እነዚህ ብርቅ ስብስቦች ለማየት ልዩ የሆነ የንግሥቷ ፈቃድ እንደሚያስፈልግ በመጥቀስ ጽፈዋል ሪታ ፓንክረስት፡፡

ይህን የመቅደላውን የእንግሊዞቹን ቅጥ ያጣ ዝርፊያና ውድመት አቶ ግርማ ኪዳኔ ከላይ በጠቀስነው ጥናታዊ ጹሑፋቸው ከእንግሊዝ ወታደሮች ከመቅደላ በጨረታ የገዛውን በርካታ ቅርሶች በመጫን ወደ አውሮፓ ስላሻገረው የኒዮርክ ታይምሱ ሪፖርተር ሄነሪ ስታሊን ሲያብራሩም፡-

ስታሊን ከእንግሊዝ ወታደሮችና ሹማምንት በጨረታ የገዛውን በርካታ ቅርሶች በአምስት ኢጋሰስ ጭኖ ከመቅደላ ወደ ሰንዓፌ ከዚያም ወደ ዙላ ከምትባለው የቀይ ባሕራችን ጠረፍ ደረሰ፡፡ ከዚያም አምስት በቅሎዎች ላይ ጭነው ያመጣቸውን ቅርሶች በሣጥን አስገብቶ ካሸጋቸው በኋላ በቅሎቹን ሸጦአቸው በማግስቱ «ትራንስፖርት እስቲመር ኢንጂን» ተብላ በምትጠራው አነስተኛ መርከብ እርሱና የአጼ ቴዎድሮስን አራት ዘውዶች ለንግሥት ቪክቶሪያ እንዲያደርስ ከተወከለው ከኮሎኔል ሚልወርድ ጋር በመሆን በስዊዝ ካናል በኩል አድርገው ቅርሶቻችን ከሀገር እንዲወጡ አደረገ፡፡ በተጨማሪም የእንግሊዝ ጦር

www.danielkibret.com

አዝማች የነበረው ጄኔራል ናፒየር በርካታ ቅርሶችን በመዝረፍና በጨረታ በመሸጥ፣ እንዲሁም እጅግ ውድ የሆኑትን ቅርሶችን የግሉ ንብረት በማድረግና በመጨረሻም መቅደላንና አፄ ቴዎድሮስ የተቀበሩበትን የመድኃኔዓለም ቤተ ክርስቲያንን ሳይቀር በእሳት በማጋየት የጦርነቱን ፍጻሜ እንዳበሰረ ጽፈዋል፡፡

የአፄ ቴዎድሮስ እስረኛና ምርኮኞች ከነበሩትና ለመቅደላው ጦርነት መንስዔ ከሆኑት እንግሊዛውያን ሚሲዮናውያን መካከል አንዱ ስለፈጸመው ኢሰብዓዊ ድርጊትና ዓይን ያወጣ ዝርፊያ የኒው ዮርክ ታይምስ ሪፖርተር የሆነው ስታሊን በወቅቱ የታዘበውን ሲገልጽ፡- *«... በጣም ከሚያስገርመውና ከሚያሳዝነው ነገር ሁሉ ከእስረኞቹ መካከል አንዱ ከስድስት ወር በፊት ተቀብረው ከነበሩት ከአቡነ ሰላማ መቃብር ድረስ በመሄድ አስከሬናቸውን ከመቃብሩ በማውጣት ከአልማዝ የተሰራ መስቀላቸውን ከአንገታቸው ላይ መንጭቆ መውሰዱ የቱን ያህል የተረገመ ሰይጣን እንደነበረ ነው...»* ሲል በሐዘኔታ የታዘበውን በመጽሐፉ አስፍሮታል፡፡

አቶ ግርማ ኪዳኔም በጥናት ወረቀታቸው እንደገለጹት የአቡነ ሰላማን ከወርቅ የተሰራ አክሊልና የቁርባን ጽዋ ከአንድ ጦር ሜዳ ከዋለ ወታደር የብሪትሽ ሙዚየም ተወካይ የሆነው ሆልምስ በአራት እንግሊዝ ፓውንድ ብቻ ገዝቶት እንደነበርና በኋላም እነዚህን ቅርሶች ሪቻርድ ሆልምስ ከኮሎኔል ፍሬዘር፣ ከኮሎኔል ሚልወርድና ከኮሎኔል ካሜሩን ጋር በመመሳጠር *«ዘ አቢሲኒያን ፈንድ ኮሚቴ»* በሚል ስም ለብሪትሽ ሙዚየም በሁለት ሺ የእንግሊዝ ፓውንድ እንዲሸጥላቸው እ.ኤ.አ ጁላይ 1/1868 አቅርበውት እንደነበር የተጻጻፏቸውን ደብዳቤዎች በዋቢነት በመጥቀስ ጽፈዋል፡፡

ስለ ታሪካዊና ጥንታዊ ቅርሶቻችን ስናወራ በተለይም ደግሞ በመቅደላ ጦርነት ወቅት በእንግሊዛውያኑ ተዘርፎ የሄዱት ጥንታዊ የብራና መጻሕፍቶቻችን፣ ታሪካዊ መዛግብቶቻችንና ቅርሶቻችን እጅግ በርካታ ናቸው፡፡ በዓለም አቀፍ ደረጃ እነዚህን በመቅደላ ጦርነት ወቅት ከኢትዮጵያ ተዘርፈው የተወሰዱትን ቅርሶች ለማስመለስ የተቋቋመ *AFROMET* የተባለ ማኅበር አለ፡፡ ይህ ማኅበር በተለያዩ ጊዜያት ባደረገው ያላሰለሰ ጥረትና ቅርሶቻችንን የማስመለስ ዘመቻ በጦርነቱ ወቅት ተዘርፈው ከሄዱት ታሪካዊ ቅርሶቻችን መካከል የአጼ ቴዎድሮስን የጸሎት ዳዊት፣ የአንገታቸው ክታብና ጎራዲያቸውንና ሌሎችንም ወድና ብርቅዬ የሆኑ ታሪካዊ ቅርሶቻችንን በማስመለስ በአዲስ አበባ ዩኒቨርሰቲ በኢትዮጵያ ጥናትና ምርምር ተቋም ቤተ መዘክር ለሕዝብ እይታ ቀርበው እንደነበረ አስታውሳለሁ፡፡

www.danielkibret.com

ማኅበሩን በበላይነት የሚመሩት ፕ/ር አንድሪያስ እሸቴና ፕ/ር ሪቻርድ ፓንክረስት፣ እንዲሁም የኢትዮጵያ ጥናትና ምርምር ተቋም ወዳጆች ማኅበር አባላት፣ ከብዙ ኢትዮጵያውያንና የውጭ ሀገር ምሁራንና በቅርስ ዙሪያ ከሚሰሩ ሀገር አቀፍና ዓለም አቀፍ እንደ ዩኔስኮ ካሉ ድርጅቶች ጋር እያደረጉት ባለው ጥረት ወደፊትም በእንግሊዝ የሚገኙ በርካታ ቅርሶቻችን ሊመለሱ እንደሚችሉ ተስፋ እናደርጋለን፡፡

በመጨረሻም ሪታ ፓንክረስት ከላይ በጠቀስኩት ጥናታዊ ጹሑፋቸው ከ350 በላይ ከሚሆኑት ከሀገራችን ተዘርፈው ከወጡትና በአውሮፓ ከሚገኙ የሃይማኖት፣ የታሪክ፣ የፍልስፍና፣ የጥበብና በተለያዩ ርዕሰ ጉዳዮች ላይ የተጻፉ የጥንት የቤተ ክርስቲያናችን የብራና መጻሕፍቶቻችን የቻሉትን ያህል ጥረት አድርገው ያገኟቸውን በቁጥር ጥቂት የሆኑትን እነዚህን የብራና መጻሕፍቶቻችንን ያሉበትን ቦታና ብዛታቸውን በመጥቀስ ያቀረቡትን መረጃ በመጥቀስ ወደ ጹሑፌን ማጠቃለያ ላምራ፡፡

1. Cambridge University Library- 12 መጻሕፍት
2. Bodleian Library, Oxford University- 10 መጻሕፍት
3. British Library, formerly British Museum, acquired since the deposit of the Maqadala collection in 1878- 5 መጻሕፍት
4. John Rydlands Library, University of Manchester- 3 መጻሕፍት
5. National Museum of Antiquities, Edinburgh- 2 መጻሕፍት

እነዚህና በተለያዩ የአውሮፓ ሀገሮች፣ በአሜሪካና በተቀረው ዓለም ያሉ ቅርሶቻችን በብሔራዊ ቁጭትና ተቆርቋሪነት የማስመለስ ኃላፊነት በዚህ ትውልድ ጫንቃ ላይ የወደቀ እንደሆነ አስባለሁ፡፡ በተለይም ደግሞ ለሀገራችንና ለቤተ ክርስቲያናችን ታሪክና ቅርስ ልዩ ትኩረት በመስጠት የበኩሉን ታሪካዊ ድርሻ በመወጣት ላይ የሚገኘው ማኅበረ ቅዱሳን በቅርስ፣ በታሪክ እና በሃይማኖት ጥናት ላይ የተሰማሩ የቤተ ክርስቲያኒቱን ልጆች በተጠናከረ ሁናቴ በማሰባሰብና ተጀምረው ያሉት ሥራዎችም ተጠናክረው እንዲቀጥሉ እንዲሁም የእነዚህ የትውልድ፣ የሀገርና ቅርስና ታሪክ ማእከል የሆኑ ጥንታዊ ገዳማትና ቅዱሳን መካናት ህልውናቸው ተጠብቆ እንዲቆይ

www.danielkibret.com

እያደረጉ ያለውን ጥረት ማገዝ የሁላችንም ኢትዮጵያውያንና የቤተ ክርስቲያኒቱ ልጆች ኃላፊነት ይመስለኛል፡፡

እንዲሁም እንደ ዲ/ን ዳንኤል ያሉ የቤተ ክርስቲያን ታሪክና ቅርስ አጥኚዎችና ተመራማሪዎች በውጭ ሀገራት በሚገኙ በቤተ ክርስቲያናችን ቅርሶች ዙሪያ ወደፊት ሰፋ ያለ ጥናትና ምርምር በማድረግ የቤተ ክርስቲያናችን በሺ ዘመናት የክርስትና ሐዋርያዊ ጉዞዋ ያቆየችልንን ታሪክና ቅርስ ለትውልድ በማስተወወቅ ረገድ የጀመረውን ታላቅ ስራ አጠናክሮ እንደሚቀጥልበት ባለ ሙሉ ተስፋ ነኝ፡፡

ሰላም! ሻሎም!

እግዚአብሔር ኢትዮጵያን ይባርክ!

www.danielkibret.com